

1. DRUŽBENE SPREMEMBE:

- pomembnejša in opazna predrugačenja oblik (vzorcev) družbenega ravnanja in odnosov med posamezniki, skupinami in družbami;
- preoblikovanje vrednot, pravnih in drugih družbenih norm, družbenih simbolov, strukture in kulture, ipd.;
- z nastopom moderne dobe so postale dr. spr. povezane z razumevanjem **razvoja** in **napredka**;
- v predmoderni družbi so razlagali dr. spr. kot **ciklični proces**.

⇒ **NAPREDEK – linearni razvojni proces v družbi.**

- ▣ **intelektualni napredek v znanosti;**
- ▣ **tehnični in materialni napredek;**
- ▣ **socialno-politični napredek.**

Okoliščine napredka:

- ◆ razsvetljsko zaupanje v moč razuma;
- ◆ težnja po obvladovanju narave in procesov v naravi;
- ◆ družbeno-politične ideje;
- ◆ predpostavka, da je družbo mogoče razumeti.

Protislovni učinki napredka

- **Rousseau** (18.stol): napredek v znanosti in umetnosti pomeni hkrati moralno nazadovanje.

- **Ricardo** (18.stol): tehnični napredek ne koristi vsem družbenim skupinam enako.

- **Hegel** (1.pol.19.stol.): ponižanje človeka na raven stroja.

- **Sodobni skepticizem**: ponavljajoče se gospodarske krize, ekološka kriza, politične krize, negotova prihodnost.

Kazalci (indikatorji) družbenih sprememb in razvoja:

- višina BDP-ja;
 - pismenost in izobraženost;
 - stopnja urbanizacije;
 - politične svoboščine; ...
-

2. DRUŽBENI EVOLUCIONIZEM – procesi spreminjanja od enostavnih k zapletenim družbenim oblikam;

→ **A. Evolucionizem v biologiji**: nauk, ki poučuje postopni razvoj živih bitij od enostavnih k zapletenim organizmom s pomočjo naravnega izbora;

→ **B. Klasični evolucionizem** ali teorije **unilinearne evolucije** razvoj družbenih oblik in funkcij od enostavnih (*nediferenciranih*) k zapletenim (*diferenciranim*).

funkcionalna diferenciacija – funkcije, ki jih je prej opravljala ena institucija, se razdelijo na več različnih med seboj ločenih institucij (npr. izobraževanje).

H. Spencer – **socialni darvinizem**: procesi razvoja družb in človeške civilizacije lahko uspešno razloži Darwinov model evolucije.

Morganova shema linearnega evolucijskega razvoja družb. Vsaka družba mora iti skozi vse faze razvoja:

stopnje razvoja po Morganu	oblike gospodarstva	
divjaštvo	- starejša stopnja	<i>nabiralništvo</i>
	- srednja stopnja	<i>nabiralništvo in lov</i>
	- kasna stopnja	<i>lov, lončarstvo</i>
barbarstvo	- starejša stopnja	<i>živinoreja, nomadništvo</i>
	- srednja stopnja	<i>poljedelstvo</i>
	- kasna stopnja	<i>obdelava železa</i>
civilizacija	- uvedba fonetične abecede in pisave	

Razlike so v **kompleksnosti** in **diferenciranosti** posameznih družb. *Lovsko-nabiralniške družbe* imajo enostavno strukturo v primerjavi s *poljedelskimi*, te pa spet v primerjavi s *civilizacijami*.

Primer kompleksnosti in diferenciranosti → DRUŽINE, → PROSTORSKE SKUPNOSTI, → RELIGIJE in → ETNIJE

→ C. Teorije **multilinearne** evolucije, ki upoštevajo še ločenost razvoja, cikličnost in naključnost sprememb (Gerhard, Lenski)

→ D. KRITIKE TEORIJ DRUŽBENE EVOLUCIJE:

- družbenih sprememb ni mogoče primerjati z biološko evolucijo;
- koncept prilagoditve (adaptacije): ljudje se ne prilagajamo naravi, pač pa naravo prilagajamo svojim potrebam;
- enostavne družbe so lahko tudi bolj kompleksne kot moderne (npr. pri opredeljevanju sorodstvenih odnosov);
- ideologije večvrednosti evropske kulture in civilizacije;...

3. KONFLIKTI KOT VIRI DRUŽBENIH SPREMEMB

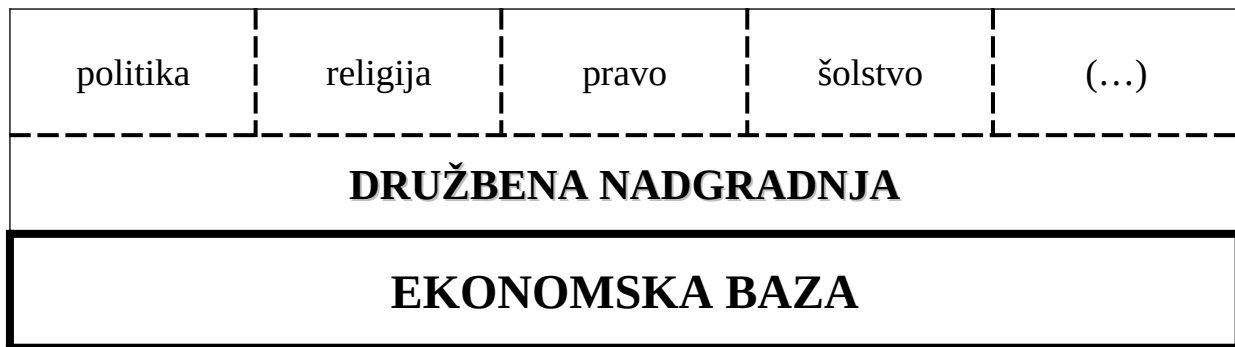
A) Marx-Engelsov model zgodovinskega razvoja:

faze zgod. razvoja	oblika družbenih odnosov	družbena razreda v konfliktu
prazgodovina	enakopravni, a primitivni družbeni odnosi	
stari vek	sužnjelastništvo	<i>sužnjelastniki(A)</i> proti <i>sužnjem (B)</i>
srednji vek	fevdalizem	<i>fevdalci(A₁)</i> in <i>duhovščina(A₂)</i> proti t.i. <i>tretjemu stanu(B)</i>
novi vek	kapitalizem	<i>buržoazija(A)</i> (kapitalisti) proti <i>proletariatu(B)</i> (delavskemu razredu)
komunizem	enakopravni in ustvarjalni družbeni odnosi	

- progresivni razvoj proizvodjalnih sil je določen z obliko **proizvajalnih odnosov**;
- človek lahko z delom **spreminja naravo** in jo prilagaja svojim potrebam;
- **razredni boj** – konflikt med razredom (A), ki poseduje proizvodjalna sredstva, in med razredom (B), ki so brez takšne lastnine, in hkrati med razredom (novi A ali B), ki je nosilec novega načina proizvodnje in razredi (stari A ali B), ki težijo k temu, da bi ohranili obstoječa razmerja družbene neenakosti.
- prehod iz vsake stopnje zgodovinskega razvoja se dovrši z revolucijo, v kateri nove sile, ki so nosilci novih načinov proizvodnje, zmagajo.

→ **Razredni boj omogoča družbene spremembe.**

B) Model družbenih odnosov po Marxu:

Spremembe se vedno najprej zgodijo v **ekonomski bazi**, t.j. v načinih proizvodnje. Ekonomski odnosi ustvarjajo **družbeno nadgradnjo**, z vsemi političnimi, religioznimi, pravnimi,..., institucijami. Npr. ekonomski odnosi značilni za sužnjelastniško družbo, **ne morejo** omogočiti nastanka in ohranjanja institucij značilnih za moderno kapitalistično družbo (moderna država, izobraževalni sistemi, represivni organi,...).

→ Podrejeni imajo vedno interes za spremembo, nadrejeni poskušajo z družbeno nadgradnjo obstoječe razmerje družbene neenakosti.

C) KRITIKE:

- ekonomski dejavniki so pomembni povzročitelji sprememb, vendar lahko tudi sprememba v t.i. nadgradnji povzroči spremembe v ekonomski bazi (npr. Weber, religija – kalvinizem kot razvojni dejavnik ekonomskih sprememb);
- pretirano poudarjanje razrednega boja (Dahrendorf - poleg razrednega konflikta so pomembni še konflikti: med etnijami, državami, religijami,...; odnosi dominacije se ne vzpostavljajo samo na ravni polarizacije razredov);

- Marxova vizija komunizma se je v razmerah sodobnega kapitalizma izkazala za neuresničljivo; konflikti v družbi ne bodo nikoli odpravljani.

4. CIKLIČNE TEORIJE

Evolucionistične teorije poudarjajo linearen razvoj od enostavnega h kompleksnemu.

Ciklične teorije pa **zavračajo** idejo progresivnega napredka.

Vsaka kultura in civilizacija ima svoje obdobje vzpona, zrelosti in propada. Na pogorišču propadlih kultur in civilizacij, pa se rojevajo nove.